ΕΤΟΣ Β. 'Εν Ἡρακλείῳ Κρήτης τῇ 3 Ἰουνίου 1912 ΑΡΙΘ. 75.

ΠΟΙΜΗΝ

ΕΒΔΟΜΑΔΙΑΙΟΝ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟΝ ΚΗΡΥΓΜΑ

ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ

ΥΠΟ ΤΗΣ ΕΝ ΚΡΗΤΗι ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

ΔΑΠΑΝΗι ΤΩΝ ΜΟΝΑΣΤΗΡΙΑΚΩΝ ΤΑΜΕΙΩΝ ΚΡΗΤΗΣ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΚΥΡΙΑΚΗ ΤΡΙΤΗ

ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ

Πρὸς Ρωμαίους ἐπιστολῆς Παύλου (Ρωμ. Ε'. 1—10)

Ἀδελφοί, δικαιωθέντες ἐκ πίστεως, εἰρήνην ἔχομεν πρὸς τὸν Θεὸν διὰ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, δι' οὗ καὶ τὴν προσαγωγὴν ἐσχήκαμεν τῇ πίστει εἰς τὴν χάριν ταύτην, ἐν ᾗ ἑστήκαμεν καὶ καυχώμεθα ἐπ' ἐλπίδι τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ. Οὐ μόνον δέ, ἀλλὰ καὶ καυχώμεθα ἐν ταῖς θλίψεσιν, εἰδότες ὅτι ἡ θλῖψις ὑπομονὴν κατεργάζεται, ἡ δὲ ὑπομονὴ δοκιμήν, ἡ δὲ δοκιμὴ ἐλπίδα· ἡ δὲ ἐλπὶς οὐ καταισχύνει, ὅτι ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ ἐκκέχυται ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν διὰ Πνεύματος ἁγίου τοῦ δοθέντος ἡμῖν. Ἔτι γὰρ Χριστός, ὄντων ἡμῶν ἀσθενῶν κατὰ καιρὸν ὑπὲρ ἀσεβῶν ἀπέθανε. Μόλις γὰρ ὑπὲρ δικαίου τις ἀποθανεῖται· ὑπὲρ γὰρ τοῦ ἀγαθοῦ τάχα τις καὶ τολμᾷ ἀποθανεῖν. Συνίστησι δὲ τὴν ἑαυτοῦ ἀγάπην εἰς ἡμᾶς ὁ Θεός, ὅτι, ἔτι ἁμαρτωλῶν ὄντων ἡμῶν, Χριστὸς ὑπὲρ ἡμῶν ἀπέθανε. Πολλῷ οὖν μᾶλλον, δικαιωθέντες νῦν ἐν τῷ αἵματι αὐτοῦ σωθησόμεθα δι' αὐτοῦ ἀπὸ τῆς ὀργῆς. Εἰ γὰρ ἐχθροὶ ὄντες κατηλλάγημεν

τῷ Θεῷ διὰ τοῦ θανάτου τοῦ Υἱοῦ αὐτοῦ, πολλῷ μᾶλλον καταλλαγέντες σωθησόμεθα ἐν τῇ ζωῇ αὐτοῦ.

Θέλων ὁ Ἀπόστολος Παῦλος νὰ ἐξάρῃ τὴν δύναμιν καὶ τὰ ἀποτελέσματα τῆς εἰς τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν πίστεως ἐναντίον ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι ἐφρόνουν ὅτι τὰ ἔργα τοῦ νόμου σώζουσι τὸν ἄνθρωπον, γράφει πρὸς τοὺς Ῥωμαίους ὅτι τὰ ἔργα τοῦ νόμου, ἐὰν δὲν προηγηθῇ ἡ εἰς τὸν Κύριον πίστις—ἀλλὰ «πίστις δι' ἀγάπης ἐνεργουμένη»—, δὲν ἔχουσι τὴν δύναμιν νὰ σώσουν τὸν ἄνθρωπον. Ἀφοῦ λοιπὸν —προσθέτει εἰς τὴν σημερινὴν περικοπὴν— ἡ εἰς τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν πίστις ἔδωκεν εἰς ἡμᾶς τὴν χάριν, τὴν ὁποίαν ἔχομεν, νὰ ἠμπορῶμεν νὰ δικαιωθῶμεν, νὰ σωθῶμεν, δὲν μᾶς μένει τίποτε ἄλλο, διὰ νὰ κατορθώσωμεν τοῦτο, παρὰ νὰ παύσωμεν τὰ ἔργα τῆς ἁμαρτίας, τὰ ὁποῖα γεννοῦν τὴν μεταξὺ Θεοῦ καὶ ἡμῶν ἔχθραν, καὶ νὰ ἐπέλθῃ συμφιλίωσις, «εἰρήνη» μετ' αὐτοῦ, καὶ νὰ καυχώμεθα διὰ τὴν ἐλπίδα, τὴν ὁποίαν ἔχομεν, ὅτι θὰ ἀπολαύσωμεν τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ. Καὶ ὄχι μόνον διὰ τὴν εἰς τὸν Θεὸν ἐλπίδα νὰ καυχώμεθα, ἀλλὰ καὶ διὰ τὰς στενοχωρίας, τὰς ὁποίας ὑποφέρομεν, καλῶς γνωρίζοντες ὅτι αἱ στενοχωρίαι κάμνουν τὸν ἄνθρωπον ὑπομονητικόν, ἡ δὲ ὑπομονὴ ἀναδεικνύει αὐτὸν δόκιμον, ἡ δὲ δοκιμὴ τὸν κάμνει νά ἐλπίζῃ, ἡ δὲ ἐλπὶς δὲν τὸν ἀπατᾷ, διότι ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ εἶνε πολλὴ πρὸς ἡμᾶς. Καὶ διὰ νὰ μὴ ἔχωμεν τὴν παραμικρὰν ἀμφιβολίαν περὶ τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ, ἂς ἐνθυμηθῶμεν ὅτι ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ἀπέθανεν ἐπὶ τοῦ σταυροῦ, διὰ νὰ σώσῃ ἡμᾶς ἀπὸ τὴν ἁμαρτίαν εἰς ἐποχήν, κατὰ τὴν ὁποίαν εἴμεθα ἄπιστοι. Καὶ τοῦτο εἶνε τὸ θαυμαστόν, ν' ἀποθάνῃ κἀνεὶς ὑπὲρ ἁμαρτωλῶν, καὶ ἀποδεικνύει τὴν μεγάλην καὶ ἄπειρον ἀγάπην τοῦ Θεοῦ πρὸς ἡμᾶς· διότι ὑπὲρ δικαίων δὲν εἶνε τοῦτο ἀδύνατον νὰ γείνῃ. Ἀλλ' ἀφοῦ, ὅτε οἱ ἄνθρωποι ἦσαν ἄπιστοι καὶ ἁμαρτωλοί, ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ἀπέθανε, διὰ νὰ τοὺς σώσῃ, πολὺ περισσότερον θὰ μᾶς ἀπαλλάξῃ ἀπὸ τὴν αἰώνιον κόλασιν τώρα, ὁπότε συνεφιλιώθημεν μετὰ τοῦ Θεοῦ, διὰ τοῦ τιμίου αἵματος, τὸ ὁποῖον ἔχυσεν ἐπὶ τοῦ σταυροῦ ὡς ἱλαστήριον θυσίαν.

Ἐν σχέσει πρὸς τὸ ζήτημα, τὸ ὁποῖον ἀναπτύσσει ὁ Ἀπόστολος Παῦλος ἐν τῇ σημερινῇ περικοπῇ, ὑπάρχουν διάφοροι γνῶμαι καὶ δοξασίαι παρὰ τοῖς Χριστιανοῖς τῶν διαφόρων αἱρέσεων. Ὑπάρχει καὶ πρεσβεύεται ὡς δόγμα ὑπὸ αἱρετικῶν Χριστιανῶν ἡ γνώμη ὅτι τὰ χριστιανικὰ ἔργα ἔχουν τὴν δύναμιν νὰ σώσουν τὸν ἄνθρωπον καὶ ἄνευ τῆς πίστεως. Αὐξάνουν δῆλα δὴ τὴν σημασίαν τῶν ἔργων, καὶ ἐλαττώνουν τὴν ἀξίαν τῆς πίστεως. Πλάνη! Ὑπάρχει καὶ πρεσβεύεται ἐπίσης ὡς δόγμα ἡ ἀντίθετος ὅλως διόλου γνώμη, ὅτι ἡ πίστις μόνη δύναται νὰ σώσῃ τὸν ἄνθρωπον καὶ ἄνευ τῶν ἔργων. Ἐξαίρουν δῆλα δὴ τὴν δύναμιν τῆς πίστεως εἰς τοιοῦτον βαθμὸν ὥστε ἐκμηδενίζεται καθ' ὁλοκληρίαν ἡ δύναμις τῶν ἔργων. Πλάνη καὶ τοῦτο. Καὶ πλάνη, τὴν ὁποίαν καὶ τῆς πρώτης καὶ τῆς δευτέρας γνώμης οἱ θιασῶται, λέγουν ὅτι στηρίζουν ἐπὶ τῆς διδασκαλίας τοῦ ἱεροῦ Εὐαγγελίου, ἐνῷ ἀληθῶς κάμνουν τὸ ἀντίθετον, ἐξηγοῦν τὴν διδασκαλίαν τοῦ ἱεροῦ Εὐαγγελίου σύμφωνα

μὲ τὴν γνώμην των, καὶ, διὰ νὰ τὸ εἴπωμεν οὕτω, στηρίζουν τὸ ἱερὸν Εὐαγγέλιον ἐπὶ τῆς διδασκαλίας των, ἀποπειρῶνται νὰ δώσουν εἰς τὴν θείαν τοῦ ἱεροῦ Εὐαγγελίου διδασκαλίαν τὴν κατεύθυνσιν τῆς ἀνθρωπίνης γνώμης των! Καὶ μεταχειρίζονται πρὸς δῆθεν ἀπόδειξιν τῶν δοξασιῶν των ῥητὰ τοῦ ἱεροῦ Εὐαγγελίου, μεμονωμένα, κολωβωμένα καὶ ἄνευ σχέσεως καὶ πρὸς ἄλλα ῥητὰ τοῦ ἱεροῦ ἐπίσης Εὐαγγελίου, καὶ πρὸς τὴν ὅλην διδασκαλίαν αὐτοῦ. Ἀλλ' ἀπέναντι τῶν δύο τούτων πεπλανημένων γνωμῶν, ἡ ἁγία ἡμῶν Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία, διερμηνεύουσα τὸ ἀληθὲς φρόνημα τοῦ ἱεροῦ Εὐαγγελίου, χωρὶς νὰ ἀπομακρυνθῇ οὐδ' ἐπ' ἐλάχιστον ἀπὸ τὴν ἀλήθειαν, διατυπώνει τὴν ὀρθὴν καὶ πραγματικὴν διδασκαλίαν ὅτι τόσῳ ἡ εἰς τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν πίστις, ὅσῳ καὶ τὰ ἐκ τῆς πίστεως ἀπορρέοντα Χριστιανικὰ ἔργα εἶνε ἀναγκαῖον καὶ ἀπαραίτητον διὰ τὴν σωτηρίαν τοῦ ἀνθρώπου. διότι «ἐξ ἔργων δικαιοῦται ἄνθρωπος οὐκ ἐκ πίστεως μόνον» (Ἰακ. Β´ 24), ὅτι τὸ ἓν τούτων ἄνευ τοῦ ἑτέρου εἶνε ἐλλιπές, καὶ ὅτι καὶ τὰ δύο ταῦτα συνυπάρχοντα ἐν τῷ ἀνθρώπῳ δικαιοῦσι τὸν ἄνθρωπον. Καὶ ὅταν τις σκεφθῇ λογικῶς, δὲν δύναται παρὰ νὰ φθάσῃ εἰς αὐτὸ τὸ λογικὸν συμπέρασμα. Ἡ πίστις εἶνε ἡ βάσις καὶ τὸ θεμέλιον, τὰ ἔργα εἶνε τὸ ἐπὶ τοῦ θεμελίου οἰκοδομούμενον οἰκοδόμημα· διὰ νὰ ὑπάρξῃ οἰκοδόμημα πρέπει νὰ ὑπάρξῃ καὶ βάσις καὶ τὸ ἐπὶ τῆς βάσεως ἔργον· οὔτε ἡ βάσις μόνη ἀποτελεῖ τὸ οἰκοδόμημα, οὔτε τὸ οἰκοδόμημα μόνον χωρὶς τὴν βάσιν εἶνε δυνατὸν νὰ νοηθῇ. Τὰ Χριστιανικὰ ἔργα εἶνε ὁ καρπὸς τῆς πίστεως· διὰ νὰ ὑπάρξουν ἑπομένως, πρέπει νὰ ὑπάρχῃ πίστις. Ἡ πίστις εἶνε τὸ αἴτιον, τὰ ἔργα εἶνε τὸ ἀποτέλεσμα. Μὲ μίαν λέξιν «πίστις δι' ἀγάπης ἐνεργουμένη», πίστις καὶ ἔργα, ἰδοὺ ὁ δημιουργὸς τῆς σωτηρίας τοῦ ἀνθρώπου.

Πίστιν λοιπὸν ἀκλόνητον εἰς τὸν Ἰησοῦν Χριστόν, ἀγαπητοὶ ἀδελφοὶ ἂς ἔχωμεν καὶ ἀνάλογα καὶ σύμφωνα πρὸς τὴν πίστιν ἔργα ἂς κάμνωμεν, διὰ νὰ ἀκολουθῶμεν τὴν ἀληθῆ διδασκαλίαν τοῦ ἱεροῦ Εὐαγγελίου καὶ ἀκολουθοῦντες ταύτην σωζόμεθα. Ἀλλ' ἐν τῇ ἐκτελέσει τῶν χριστιανικῶν ἔργων ἀπαντῶμεν δυσκολίας προερχομένας ἐκ διαφόρων αἰτίων, ἐκ τοῦ ἑαυτοῦ μας, ἐκ τῶν πονηρῶν ἐπιθυμιῶν μας, ἐκ τῶν ἐπισφαλῶν σκέψεών μας, ἐκ τοῦ κόσμου, ἐκ τῆς ἁμαρτίας, τῆς φοβερᾶς ταύτης καὶ ἐπικινδύνου ἐχθρᾶς τῆς ἡμετέρας σωτηρίας, τὰ ὁποῖα μᾶς προξενοῦν στενοχωρίας, μᾶς γεννοῦν θλίψεις, αἱ ὁποῖαι ἀποθαρρύνουν ἡμᾶς καὶ πότε, πότε καὶ μᾶς ἀπελπίζουν. Ἀπὸ τὴν ἀποθάρρυνσιν ταύτην, ἀπὸ τὸν ἀπελπισμὸν τοῦτον θέλων νὰ ἀπαλλάξῃ ἡμᾶς ὁ Ἀπόστολος συνιστᾷ καὶ διδάσκει ὅτι πρέπει νὰ εἴμεθα ὡπλισμένοι μὲ ὑπομονὴν εἰς τὰς θλίψεις, διότι εἰς αὐτὰς δοκιμάζεται ἡ ἀληθινὴ πίστις εἰς τὸν Θεόν· ὅταν δὲ δὲν καταβληθῇ ὁ ἄνθρωπος ὑπὸ τῶν θλίψεων, ἀλλὰ ὑφίσταται γενναίως τὴν δοκιμασίαν καὶ δειχθῇ «δόκιμος», τότε γεννᾶται ἐν τῇ καρδίᾳ του τὸ συναίσθημα τῆς γλυκείας καὶ παρηγόρου ἐλπίδος, ἐλπίδος, ὅτι ὁ δίκαιος Θεὸς θ' ἀνταμείψῃ αὐτὸν διὰ τὴν πρὸς αὐτὸν πίστιν του, «ὅτι δόκιμος γινόμενος λήψεται τὸν στέφανον τῆς ζωῆς, ὃν ἐπηγγείλατο ὁ Κύριος τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν» (Ἰακ. Α´ 12). Δραστικὸν λοιπὸν καὶ ἀποτελεσματικὸν φάρμακον κατὰ τῶν στενοχωριῶν καὶ τῶν θλίψεων, τὰς ὁποίας ὑφιστάμεθα κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν ἀγαθῶν, τῶν Χριστιανικῶν ἔργων δεικνύει

ὁ Ἀπόστολος τὴν ἐλπίδα. Καὶ εἶναι πραγματικῶς τοιαύτη, ὅταν λάβῃ τὴν ἁρμόζουσαν, τὴν πρέπουσαν κατεύθυνσιν. Καὶ λαμβάνει τὴν πρέπουσαν κατεύθυνσιν, ὅταν δὲν εἶνε ἀνατεθειμένη εἰς πράγματα καὶ πρόσωπα, πρόσκαιρα καὶ ἀδύνατα, ἀλλ' εἰς τὸν αἰώνιον καὶ παντοδύναμον καὶ πανάγαθον Θεόν, «ὃς ἐκ τηλικούτου θανάτου ἐρρύσατο ἡμᾶς καὶ ρύεται, εἰς ὃν ἠλπίκαμεν ὅτι καὶ ἔτι ρύσεται» (Β΄ Κορ. Δ΄ 10).

Ὁ ἄνθρωπος, ἀγαπητοὶ ἀδελφοί, διαπλέων τὸ πολυκύμαντον καὶ πολυτάραχον τοῦ ἐπιγείου βίου πέλαγος, ἔχει ἀνάγκην ἑνὸς φωτεινοῦ φάρου, διὰ νὰ προσορμισθῇ εἰς τὸν ποθητὸν λιμένα τῆς σωτηρίας του, ἄλλως ναυαγεῖ καὶ συντρίβεται ἐπὶ τῶν ἀποκρήμνων βράχων τῆς ἁμαρτίας. Τοιοῦτον δὲ σωστικὸν φάρον ἔδωκεν ὁ ἅγιος Θεὸς εἰς τὸν ἄνθρωπον μετὰ τὴν καταδίκην του τὴν ἐλπίδα. Ἀλλὰ τὸ θεῖον τοῦτο δῶρον ὁ ἀνόητος ἄνθρωπος διευθύνει εἰς τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους, εἰς τὰ πλούτη, εἰς τὰ ἐπίγεια ἀξιώματα, ἐλπίζων εἰς αὐτὰ καὶ ὄχι εἰς τὸν Θεόν. Ποῖον δὲ εἶνε τὸ ἀποτέλεσμα; Τὸ ἀποτέλεσμα τῆς τοιαύτης ἐλπίδος εἶνε ἀπελπιστικόν! Οἱ ἄνθρωποι ἔχουν περιωρισμένην δύναμιν, οἱ ἄνθρωποι εἶνε ἄστατοι, οἱ ἄνθρωποι εἶνε θνητοί. Φυσικὸν δὲ εἶνε καὶ τὰ ἀποτελέσματα τῆς εἰς αὐτοὺς ἐλπίδος νὰ εἶνε περιωρισμένα, νὰ εἶνε ἀμφίβολα καὶ νὰ φθάνουν τὸ πολὺ πολὺ μέχρι τοῦ τάφου. Ἀλλ' ἡμῶν τῶν Χριστιανῶν τὸ βλέμμα πρέπει νὰ φθάνῃ καὶ πέραν τοῦ τάφου, ἤ, διὰ νὰ ὁμιλήσωμεν ὀρθότερον, πρέπει ν' ἀρχίζῃ ἀπὸ τοῦ τάφου καὶ πέραν· «ἡμῶν γὰρ τὸ πολίτευμα ἐν οὐρανοῖς ὑπάρχει» (Φιλιπ. Γ΄ 20). Τὰ πλούτη, τὰ ἐπίγεια ἀξιώματα, ὅμοια πρὸς τὸν ὑδράργυρον, ὁ ὁποῖος εὔκολα μὲν φεύγει καὶ διασκορπίζεται, δύσκολα δὲ συλλέγεται πάλιν, σήμερον εἶνε καὶ αὔριον ἐξαφανίζονται. Φυσικὸν δὲ εἶνε καὶ τὰ ἀποτελέσματα τῆς εἰς αὐτὰ ἐλπίδος νὰ εἶνε ἀνάλογα, ἀληθῆ καὶ ἀβέβαια. Ἀλλὰ τότε δὲν μένει ἄλλος, εἰς τὸν ὁποῖον νὰ ἐλπίζῃ παρὰ μόνον ὁ ἄπειρος, ὁ πανάγαθος, ὁ παντοδύναμος, ὁ αἰώνιος Θεός, εἰς τὸν ὁποῖον ἤλπισαν οἱ πατέρες ἡμῶν καὶ ἐρρύσατο αὐτούς, ἐπ' αὐτὸν ἤλπισαν καὶ οὐ κατησχύνθησαν (Ψαλμ. ΚΑ΄ 5-6).

Ἀγαπητοὶ ἀδελφοί· ὁ Ἀπόστολος Παῦλος διδάσκει ὅτι μόνιμα, βέβαια καὶ σταθερὰ εἶνε τὰ τρία, ἡ πίστις, ἡ ἐλπὶς καὶ ἡ ἀγάπη (Α΄ Κορ. ΙΓ΄ 13), καὶ τὰ ἀποτελέσματα αὐτῶν εἶνε ἐπίσης μόνιμα, σταθερὰ καὶ βέβαια. Εἰς αὐτὰ λοιπὸν τὰ τρία ἂς στηρίζωμεν τὰς σκέψεις καὶ τὰς ἐνεργείας μας, καὶ ὄχι «ἐπὶ τὴν ράβδον τὴν καλαμίνην, τὴν τεθλασμένην» (Ἡσ. ΛϚ΄ 6), τοὺς ἀνθρώπους καὶ τὰ ἐπίγεια ἀγαθά. Μὲ τὴν πίστιν εὐαρεστοῦμεν εἰς τὸν Θεὸν (Ἑβρ. ΙΑ΄ 6), μὲ τὴν ἀγάπην ἀποκτῶμεν τὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ (Ἰωάν. ΙΔ΄ 21), μὲ τὴν ἐλπίδα στηριζόμεθα εἰς τὴν πίστιν καὶ τὴν ἀγάπην. Ἂς πιστεύωμεν λοιπὸν μὲ ὅλην μας τὴν δύναμιν εἰς τὸν ἅγιον Θεόν. Ἂς ἀγαπῶμεν μὲ ὅλην μας τὴν καρδίαν τὸν Θεὸν καὶ τοὺς ἀδελφούς μας. Ἂς ἔχωμεν ἐπὶ πᾶσι τὴν ἐλπίδα μας εἰς τὸν Θεόν, καὶ «ὁ Θεὸς τῆς ἐλπίδος πληρώσοι ἡμᾶς πάσης χαρᾶς καὶ εἰρήνης ἐν τῷ πιστεύειν» (Ῥωμ. ΙΕ΄ 13).

ΑΙ ΕΝΤΟΛΑΙ ΤΟΥ ΘΕΟΥ

ΕΚΤΗ ΕΝΤΟΛΗ

ΣΤ΄.

«Οὐ φονεύσεις».

Εἰς τὰς προηγουμένας ὁμιλίας κατεδείξαμεν ὅτι ἡ ἕκτη τοῦ Θεοῦ ἐντολὴ ἀπαγορεύει ἐν γένει τὸν φόνον, ἤτοι ἀπαγορεύει τὴν ἀνθρωποκτονίαν τ. ε. τὸ φονεύειν ἄλλον ἄνθρωπον, ἀπαγορεύει τὴν αὐτοκτονίαν, τὸ φονεύειν δηλονότι ἑαυτόν, ἀπαγορεύει καὶ τὴν μονομαχίαν, ἥτις εἶναι ταὐτοχρόνως ἀνθρωποκτονία καὶ αὐτοκτονία. «*Οὐ φονεύσεις*». Ἤδη προβῶμεν εἰς τὴν ἐξέτασιν καὶ ἐπίλυσιν καὶ τῶν ἑπομένων ζητημάτων.

Εἶναι ἔγκλημα, πᾶσα ἀνεξαιρέτως ἀνθρωποκτονία ; Οὐχί· ὑπάρχουσι καὶ ἀνθρωποκτονίαι συγγνωσταί. Ἐν τῷ ΙΘ΄ Κεφαλ. τοῦ Δευτερονομίου ἀναγινώσκομεν τὰ ἑπόμενα : «*ὃς ἂν πατάξῃ τὸν πλησίον αὐτοῦ οὐκ » εἰδώς, καὶ οὗτος οὐ μισῶν αὐτὸν πρὸ τῆς χθὲς καὶ τρίτης. Καὶ ὃς ἐὰν » εἰσέλθῃ μετὰ τοῦ πλησίον εἰς τὸν δρυμὸν συναγαγεῖν ξύλα, καὶ ἐκκρου- » σθῇ ἡ χεὶρ αὐτοῦ τῇ ἀξίνῃ κόπτοντος τὸ ξύλον, καὶ ἐκπεσὸν τὸ σιδήριον » ἀπὸ τοῦ ξύλου τύχῃ τὸν πλησίον, καὶ ἀποθάνῃ, οὗτος καταφεύξεται εἰς » μίαν τῶν πόλεων τούτων καὶ ζήσεται.... Καὶ τούτῳ οὐκ ἔστι κρίσις » θανάτου, ὅτι οὐ μισῶν ἦν αὐτὸν πρὸ τῆς χθὲς οὐδὲ πρὸ τῆς τρίτης*». Ἄλλαις λέξεσιν, ἐκεῖνος ὅστις χωρὶς νὰ τρέφῃ μῖσος καὶ ἔχθραν κατὰ τοῦ πλησίον αὐτοῦ ἤθελε φονεύσει αὐτὸν παρὰ τὴν θέλησίν του ἢ διότι φεύγει αἴφνης τὸ ἐργαλεῖον ἀπὸ τὰς χεῖρας αὐτοῦ, ἢ κατ᾽ ἄλλον τινα τρόπον, ὁ τοιοῦτος ἀκούσιος φονεὺς δύναται νὰ τύχῃ συγχωρήσεως καὶ νὰ ἀποφύγῃ τὴν εἰς θάνατον καταδίκην. Φονεὺς λοιπὸν θεωρεῖται ἐκεῖνος ὅστις ἐξ οἰκείας θελήσεως καὶ κατόπιν προμελέτης προβαίνει εἰς ἀνθρωποκτονίαν· ἐκεῖνος δ᾽ ὅστις χωρὶς νὰ θέλῃ καὶ χωρὶς νὰ ἔχῃ τοιοῦτον σκοπὸν γίνεται φονεὺς κατὰ τύχην ὅλως καὶ ἐξ ἀπροσεξίας, οὗτος εἶναι φονεὺς ἀκούσιος καὶ ἑπομένως ἄξιος συγγνώμης.

Εἶναι, ἐρωτῶμεν δεύτερον, εἶναι ἔγκλημα πᾶσα ἀνθρωποκτονία ; Οὐχί· ὑπάρχουσιν ἀνθρωποκτονίαι ἐπιτετραμμέναι. Ἐν τῷ ΚΒ΄ Κεφαλ. τῆς Ἐξόδου ἀναγινώσκομεν. «*Ἐάν τις κλέψῃ μόσχον ἢ πρόβατον..... » ἐὰν δὲ ἐν τῷ διορύγματι εὑρεθῇ ὁ κλέπτης καὶ πληγεὶν ἀποθάνῃ, οὐκ » ἔστιν αὐτῷ φόνος*». Ἄλλαις λέξεσιν, ἐάν τις κλέπτης εἰσέλθῃ εἰς οἶκον

ἢ εἰς μάνδραν διὰ νὰ κλέψῃ, ἐννοήσῃ δὲ τοῦτον ὁ κύριος τοῦ οἴκου ἢ τῶν προβάτων καὶ καταδιώξῃ αὐτὸν καὶ πληγώσῃ, καὶ ἐκ τῶν πληγῶν ἀποθάνῃ ὁ κλέπτης, ὁ τραυματίσας αὐτὸν δὲν θεωρεῖται ἔνοχος φόνου. Ἐκ τούτου γίνεται δῆλον ὅτι ἡ ἀνθρωποκτονία ἡ διαπραττομένη πρὸς διαφύλαξιν καὶ διάσωσιν τῆς ζωῆς ἢ τῆς περιουσίας δὲν δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς ἀνθρωποκτονία, δὲν δύναται νὰ χαρακτηρισθῇ ὡς ἔγκλημα, διότι πᾶς ἄνθρωπος εἶναι ἠναγκασμένος εἰς τὴν βίαν νὰ ἀντιτάσσῃ βίαν καὶ νὰ ὑπεραμύνηται ἀντὶ πάσης θυσίας καὶ μὲ τὴν θυσίαν τῆς ἰδίας αὐτοῦ ζωῆς ἀκόμη τῆς περιουσίας καὶ τῆς τιμῆς καὶ τῆς ζωῆς αὐτοῦ.

Ἀλλ' ἐνταῦθα ἀπαιτεῖται προσοχὴ μεγάλη. Εἴπομεν ὅτι ἡ ἀνθρωποκτονία, εἰς ἣν καταντᾷ τις ἀμυνόμενος δὲν λογίζεται ἔγκλημα, ἀλλὰ διὰ νὰ μὴ λογισθῇ τοιοῦτον εἶναι ἀνάγκη νὰ τηρηθῶσιν αἱ ἑπόμεναι ἐπιφυλάξεις. Πρῶτον, ἡ ἐπίθεσις τοῦ ἀδικοῦντος δέον ἵνα ᾖ πραγματικὴ καὶ οὐχὶ καθ' ὑπόθεσιν, οὐχὶ κατὰ φαντασίαν. Ἐὰν ἐπιτεθῇς πρῶτος κατὰ τοῦ ἐχθροῦ σου, διότι συνέλαβες τὴν ἰδέαν ὅτι ἦτο ἐνδεχόμενον νὰ σὲ προσβάλῃ, ὅτι εἶχε σκοπὸν νὰ ἐπιτεθῇ κατὰ σοῦ τότε οἱ ὅροι μεταστρέφονται, τότε σὺ εἶσαι ὁ ἀδικῶν· ἐὰν ἐπιτεθῇς, διότι ὁ ἐχθρός σου ἄλλοτε εἶχεν ἀποπειραθῇ προσβολὴν κατὰ σοῦ, τότε ἡ ἐνέργειά σου δὲν εἶναι πλέον ***ἄμυνα,*** ἀλλ' εἶναι ***ἐκδίκησις***. Δεύτερον, εἶναι ἀνάγκη ὅταν θὰ καταφύγῃς εἰς τὴν ἀνθρωποκτονίαν νὰ μὴ ἔχῃ πλέον ὑπολειφθῇ εἰς σὲ ἕτερον μέσον δι' οὗ νὰ προστατεύσῃς ἑαυτόν, εἰμὴ μόνον ὁ θάνατος τοῦ ἀντιπάλου σου. Ἐφ' ὅσον ὅμως ὑπολείπεταί σοι μέσον τι πρὸς διάσωσιν οἱονδήποτε, ὀφείλεις ἐκεῖνο τὸ μέσον νὰ προτιμήσῃς. Ἐὰν δύνασαι νὰ σωθῇς διὰ τῆς φυγῆς, φεῦγε· ἐὰν διὰ τῶν κραυγῶν, κραύγασον ζητῶν βοήθειαν· ἐὰν διὰ μόνου τοῦ τραυματισμοῦ τοῦ ἀντιπάλου σου δύνασαι νὰ σωθῇς, περιορίσθητι εἰς μόνον τὸν τραυματισμόν. Πέραν τοῦ ἀπολύτως ἀναγκαίου δὲν ἐπιτρέπεται νὰ προβῇς, διότι ἐν ἐναντίᾳ περιπτώσει περιπίπτεις εἰς τὸ ἁμάρτημα τοῦ ἀνθρωποκτόνου. Τρίτον καὶ τελευταῖον εἶναι τὸ ἑπόμενον. Εἰς τὴν ἀνθρωποκτονίαν τοῦ ἀντιπάλου σου νὰ καταφύγῃς πρὸς μόνον τὸν σκοπὸν τοῦ νὰ διασώσῃς τὴν κινδυνεύουσαν ζωήν σου· Ἐὰν οὐχὶ πρὸς μόνον τὸν σκοπὸν τοῦτον καταφεύγῃς εἰς τὸν φόνον, ἀλλ' ἁπλῶς διὰ νὰ κατισχύσῃς τοῦ ἀντιπάλου σου ἢ διὰ ἄλλον τινα λόγον, τότε εἶσαι φονεὺς καθ' ὅλην τὴν σημασίαν καὶ ἔκτασιν τῆς λέξεως.

Εἶναι ἔγκλημα, ἐρωτῶμεν τρίτον, πᾶσα ἀνθρωποκτονία; Οὐχί· ὑπάρχουσι καὶ ἀνθρωποκτονίαι ἐπιβεβλημέναι. Κατανοεῖτε ὅτι περὶ τοῦ πολέμου ἔσται ἤδη ὁ λόγος. Ἐξ ὅλων τῶν συμφορῶν καὶ τῶν μαστίγων αἵτινες ἐνσκήπτουσιν ἐπὶ τῶν ἀνθρώπων ἡ ἀρχαιοτάτη καὶ ἡ τρομερωτέρα πασῶν εἶναι ὁ πόλεμος. Εἶναι ἡ ἀρχαιοτάτη, διότι ὅταν ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ αἱ ἀνθρώπιναι ὑπάρξεις συνεποσώθησαν εἰς τέσσαρα ἄτομα, ἐξ ὧν τὰ δύο ἦσαν ἀδελφοί, ὁ πόλεμος ἐκηρύχθη μεταξὺ τῶν δύο τούτων ἀδελφῶν. Ἔκτοτε δὲ.... ἡ ἀνθρώπινος ἱστορία εἶναι ἄλλο τι, εἰμὴ ἱστορία πολέμου, ἀεννάως ἀνανεουμένου, οἰκογενείας κατὰ οἰκογενείας, φυλῆς κατὰ φυλῆς, ἔθνους κατὰ ἔθνους; Εἶναι ἡ τρομερωτέρα πασῶν, διότι πόσον αἷμα δὲν ἔχει χυθῇ ἐπὶ τῆς γῆς! Πόσαι ἀνθρώπινοι ὑπάρξεις δὲν ἐθανατώθησαν ἐν αὐτῇ τῇ ἀκμῇ των! Πόσα δάκρυα δὲν ἔχουσι ποτίσει τὴν γῆν!.... Τῆς ὀλεθρίας καὶ καταστρεπτικῆς ταύτης μάστιγος πότε ἔσται

τὸ τέλος; Πότε θὰ ἔλθῃ ἡ ἡμέρα ἐκείνη, καθ' ἣν θὰ ἐκπληρωθῇ ἡ προφητεία τοῦ μεγαλοφωνοτάτου Ἠσαΐου, *«καὶ συγκόψουσι τὰς μαχαίρας » αὐτῶν εἰς ἄροτρα, καὶ τὰς ζιβύνας αὐτῶν εἰς δρέπανα· καὶ οὐ λήψεται » ἔθνος ἐπ' ἔθνους, καὶ οὐ μὴ μάθωσιν ἔτι πολεμεῖν»*. Πότε θὰ βασιλεύσῃ ἡ εἰρήνη ἐπὶ τῆς γῆς;... Ὁ πόλεμος εἶναι κακὸν ἔμφυτον τῇ πεπτωκυίᾳ, τῇ ἁμαρτωλῇ φύσει τοῦ ἀνθρώπου, εἶναι ὁ καρπὸς τῆς ἁμαρτίας, ἄλλαις λέξεσιν, εἶναι ἡ πλήρωσις, ἡ πραγματοποίησις ἐν κύκλῳ εὐρυτέρῳ τῶν λόγων τῆς ἁγίας Γραφῆς *«δι' ἑνὸς ἀνθρώπου ἡ ἁμαρτία εἰς τὸν » κόσμον εἰσῆλθε καὶ διὰ τῆς ἁμαρτίας ὁ θάνατος»*.

Μεθ' ὅλα ταῦτα ὁ πόλεμος ἐπιβάλλεται, εἶναι ἀναγκαῖον κακόν. Ἀλλὰ δὲν ἀρκεῖ ὁ λόγος οὗτος νὰ δικαιολογήσῃ πάντα πόλεμον. Δέον ὁ πόλεμος νὰ ἦναι δίκαιος. Εἴτε ἐπιθετικός, εἴτε ἀμυντικὸς εἶναι ὁ πόλεμος, πρέπει πάντοτε νὰ ἦναι δίκαιος. Εἶναι δὲ πράγματι δίκαιος ἐὰν συγκεντρώνῃ ὅλους τοὺς ἑπομένους ὅρους. Πρῶτον, εἶναι δίκαιος, ἐὰν γίνεται κατὰ διαταγὴν τῆς ὑπερτάτης ἐξουσίας, εἴτε Βασιλεύς, εἴτε Βουλή, εἴτε Ἐθνοσυνέλευσις εἶναι ὁ ἀσκῶν τὴν ἐξουσίαν ταύτην. Δεύτερον, εἶναι δίκαιος, ἐὰν προκαλῆται, οὐχὶ δι' ἀναξίου λόγου ἀφορμάς, ἀλλὰ δι' ἀφορμὰς σοβαράς, εὐλόγους, νομίμους, ἐὰν κύριον σκοπὸν προτίθεται νὰ ἀποκρούσῃ ἐπιδρομήν, ἢ νὰ ἐκδικήσῃ ὕβριν. Τρίτον τέλος, εἶναι δίκαιος ὁ πόλεμος, ἐὰν κηρυχθῇ ἀφ' οὗ ναυαγήσωσιν ὅλα τὰ μέσα τῆς ἀποφυγῆς αὐτοῦ. Ἰδίως, ἐὰν πρὸ τῆς ἐνάρξεως τοῦ πολέμου ἐξαντληθῶσιν ὅλα τὰ μέσα τῆς συνεννοήσεως καὶ συνδιαλλαγῆς, ἤτοι σύντονοι διαπραγματεύσεις, διπλωματικὰ ἔγγραφα, παρέμβασις τρίτου πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦ νὰ ἐπιτευχθῇ φιλικὴ διευθέτησις δι' ἀμοιβαίων ὑποχωρήσεων καὶ τὰ παρόμοια, διότι ὁ πόλεμος εἶναι τόσον μέγα κακὸν καὶ τόσον μεγάλας συνεπάγεται συμφοράς, ὥστε δὲν πρέπει τις νὰ κηρύττῃ τοῦτον ἐν σπουδῇ καὶ ἐν βρασμῷ ψυχῆς, ἀλλ' ἀφ' οὗ ἐξαντλήσῃ ὅλα τὰ μέσα τοῦ νὰ τὸν ἀποφύγῃ. Ἄλλως τε ἀφ' ἧς ὥρας ὁ πόλεμος παύσῃ τοῦ νὰ ἦναι ἀναγκαῖος, παύει καὶ τοῦ νὰ ἦναι δίκαιος. Ὅταν ὅμως ὁ πόλεμος ἀποβῇ ἀναπόδραστος, ὁπότε κατ' ἀνάγκην εἶναι καὶ δίκαιος, τότε οἱ ὑπήκοοι τοῦ Κράτους, τὰ τέκνα τῆς Πατρίδος ὀφείλετε νὰ ὑπακούητε προθύμως εἰς τὴν πρόσκλησιν τῆς Κυβερνήσεως, εἰς τὴν φωνὴν τῆς Πατρίδος, οἱ ἀξιωματικοὶ ὅλων τῶν βαθμῶν σπεύδετε νὰ καταρτίζετε τὰ στελέχη τοῦ στρατοῦ, οἱ στρατιῶται ὅλων τῶν ὅπλων, κινεῖσθε, τρέχετε εἰς τὸ πεδίον τῆς μάχης, ἀνδρίζεσθε, ὁρμᾶτε κατὰ τοῦ ἐχθροῦ, σκορπίζετε τὸν θάνατον εἰς τὰς τάξεις αὐτοῦ.... Ἐπειδὴ ὁ πόλεμος εἶναι δίκαιος, καὶ διότι δὲν κατωρθώθη ἡ ἀποφυγὴ αὐτοῦ, ὁ πόλεμος εἶναι πλέον καθῆκον καὶ μάλιστα καθῆκον ἱερόν. Ἐπειδὴ ὁ πόλεμος εἶναι δίκαιος καὶ δὲν δύναται νὰ διεξαχθῇ εἰμὴ διὰ τῆς θανατώσεως ἀνθρώπων, ἡ ἀνθρωποκτονία ἐν τῇ περιστάσει ταύτῃ εἶναι ἐπιβεβλημένη.

Ἀλλὰ καὶ ἐνταῦθα, ὅπως καὶ ἀνωτέρω, ἀπαιτεῖται προσοχή. Δὲν πρέπει τις ἐν πολέμῳ νὰ πράττῃ ἄλλο τι εἰμὴ μόνον τὸ ἐπιβεβλημένον, τὸ ἀναπόδραστον. Ὀφείλει νὰ ἵσταται εἰς τὰ ὅρια τῆς δικαίας ἐπιθέσεως ἢ τῆς νομίμου ἀμύνης, χωρὶς κατ' ἐλάχιστον νὰ ὑπερπηδήσῃ τὰ ὅρια ταῦτα. Οἱ φονεύοντες τὸν ἐχθρὸν ἐν πολέμῳ δικαίῳ, δὲν εἶναι ἔνοχοι ἀνθρωποκτονίας, ἀλλ' ἀπαιτεῖται νὰ πράττωσι τοῦτο μόνον ἐπ' ἀγαθῷ

τῆς Πατρίδος καὶ οὐχὶ ὅπως κορέσωσι τὰ δύο ἄγρια ἔνστικτα, τὰ ὁποῖα εἰς πολλοὺς ἐν καιρῷ πολέμου παρατηροῦνται, ἤτοι νὰ κορέσωσι τὴν ἀπληστίαν καὶ τὴν ἀπανθρωπίαν αὐτῶν. Ὁ νικητὴς ὀφείλει νὰ ποιῆται καλὴν χρῆσιν τῆς νίκης καὶ τῶν δικαιωμάτων τὰ ὁποῖα αὕτη χορηγεῖ αὐτῷ. Ὀφείλει νὰ ἀποφεύγῃ τὰς διαρπαγάς, τὰς λεηλασίας καὶ παντὸς εἴδους βιαιοπραγίας καὶ ἀδικίας. Αἱ ἰδιοκτησίαι τοῦ ἐχθροῦ δέον νὰ θεωρῶνται ἀπαραβίαστοι, ἀλλ᾿ ἀπαραβίαστα καὶ ἱερώτερα δέον ἵνα ὦσι τὰ ἄτομα καὶ μάλιστα τὰ ἀδυνατοῦντα νὰ ὑπερασπίσωσιν ἑαυτά, ἤτοι αἱ γυναῖκες, τὰ παιδία, οἱ γέροντες....

Τέλος, εἶναι ἔγκλημα πᾶσα ἀνθρωποκτονία; Ὑπάρχουσι καὶ ἀνθρωποκτονίαι ἀναγκαῖαι. Ὁ προφητάναξ Δαυῒδ λέγει, «*εἰς τὰς πρωΐας ἀπέ-» κτεινον πάντας τοὺς ἁμαρτωλοὺς τῆς γῆς, τοῦ ἐξολοθρεῦσαι ἐκ πόλεως » Κυρίου πάντας τοὺς ἐργαζομένους τὴν ἀδικίαν*». Ὁ δὲ μέγας τῶν Ἐθνῶν Ἀπόστολος, ὁ οὐρανοβάμων Παῦλος ἐπιστέλλων τοῖς Ρωμαίοις λέγει· «*ἐὰν δὲ τὸ κακὸν ποιῇς φοβοῦ* (τ. ε. τὴν ἐξουσίαν, τὸν ἄρχοντα). » *Οὐ γὰρ εἰκῇ τὴν μάχαιραν φορεῖ· Θεοῦ γὰρ διάκονός ἐστιν, ἔκδικος εἰς » ὀργὴν τῷ τὸ κακὸν πράσσοντι*». Ἀλλ᾿ ἐκτὸς τῶν ἁγίων Γραφῶν καὶ ὁ ὀρθὸς λόγος ἀποφαίνεται καὶ ὑποστηρίζει ὅτι οἱ κακοῦργοι, οἱ λυμεῶνες τῆς κοινωνίας, πρέπει νὰ τιμωρῶνται ὑπὸ τῆς Ἐξουσίας. Πᾶς ἄνθρωπος εἶναι μέρος τοῦ ὅλου, τοῦ κοινωνικοῦ ὅλου δηλονότι, μέρος ἔχον λόγον ὑπάρξεως, ἐφ᾿ ὅσον εἶναι ὠφέλιμον εἰς τὸ ὅλον, χάνον δὲ τὸ δικαίωμα τοῦτο ἅμα ἤθελεν ἀποβῇ βλαβερὸν πρὸς τὸ ὅλον. Ὅ,τι δὲ συμβαίνει εἰς τὸ ἀνθρώπινον σῶμα, τοῦτο δέον νὰ ἐφαρμόζηται καὶ ἐπὶ τοῦ κοινωνικοῦ σώματος. Ὅταν ἓν μέλος τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος προσβληθῇ ἀπὸ γάγγραιναν, τὸ μέλος ἐκεῖνο ἀποκόπτεται, διὰ νὰ μὴ μεταδώσῃ τὴν γάγγραιναν εἰς τὸ ὅλον σῶμα. Ὅταν ἓν μέλος τοῦ κοινωνικοῦ σώματος ἀποδειχθῇ πάσχον ὑπὸ τῆς γαγγραίνης τῆς κακίας, ὅταν εἷς ἄνθρωπος καταντήσῃ κακοῦργος, οὗτος ὁ ἄνθρωπος εἶναι ἀνάγκη νὰ ἀποκόπτηται τοῦ κοινωνικοῦ σώματος πρὸς τὸ συμφέρον καὶ τὴν σωτηρίαν τῆς κοινωνίας. Ἡ ποινὴ λοιπὸν τὴν ὁποίαν ἡ Ἐξουσία ἐπιβάλλει εἰς τοὺς κακουργοῦντας εἶναι ποινὴ νόμιμος καὶ δικαία. Ἡ Ἐξουσία ἔχει, οὐχὶ πλέον δικαίωμα, ἀλλὰ καθῆκον ἀπαράβατον νὰ πατάσσῃ διὰ τῆς θανατικῆς ποινῆς τοὺς ἀξίους ταύτης κακούργους πρὸς σωτηρίαν τῆς ὅλης κοινωνίας. Ἐὰν ἡ Ἐξουσία παραμελήσῃ τὸ ἐπιβεβλημένον αὐτῇ τοῦτο καθῆκον, τότε ἡ κοινωνία ταχέως θὰ καταντήσῃ εἰς τὴν κατάστασιν ἐκείνην, ἣν προεῖδε καὶ περιγράφει ὁ προφήτης Ὡσηέ. «*Οὐκ » ἔστιν ἀλήθεια, οὐδὲ ἔλεος, οὐδὲ ἐπίγνωσις Θεοῦ ἐπὶ τῆς γῆς. Ἀρά, καὶ » ψεῦδος, καὶ φόνος καὶ κλοπή, καὶ μοιχεία κέχυται ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ » αἵματα ἐφ᾿ αἵμασι μίσγουσι*».

Μὴ γένοιτο, Χριστιανοί μου, νὰ καταντήσωμεν εἰς τὴν φοβερὰν ταύτην κατάστασιν! Γένοιτο δέ, ἵνα οἱ Χριστιανοὶ πάντες ἀναδειχθῶμεν, καθ᾿ ἃ ὁ Ἀπ. Πέτρος συμβουλεύει, «*ὁμόφρονες, συμπαθεῖς, φιλά-» δελφοι, εὔσπλαγχνοι, φιλόφρονες· μὴ ἀποδιδόντες κακὸν ἀντὶ κακοῦ, ἢ » λοιδορίαν ἀντὶ λοιδορίας· τοὐναντίον δὲ εὐλογοῦντες, εἰδότες ὅτι εἰς τοῦτο » ἐκλήθημεν, ἵνα εὐλογίαν κληρονομήσωμεν*». Γένοιτο.